

معرفت در رادیو

دیدگاه‌های کارشناسی داوران بخش معارفی برنامه‌های رادیویی مراکز استان‌ها

● سید علیرضا هاشمی
نویسنده رادیو فرهنگ

این کارشناسان متشکل از سه تهیه‌کننده، یک نویسنده و چهار کارشناس ارزیاب برنامه‌های رادیویی بودند و برنامه‌های ارسالی در موضوع معارفی را از ۲۸ مرکز استان که در طول تیر ماه لغایت دی ماه ۸۴ (طی شش ماه) تولید و پخش شده بود نقد و ارزیابی کردند.

این گزارش در چهاردهمین جشنواره تولیدات صدا و سیما مراکز استان‌ها که خرداد ماه در اصفهان برگزار گردید ارائه شده است و خلاصه‌ای از آن در این شماره **مجله رادیو** به چاپ می‌رسد. امید است گزارش حاضر که نتیجه تلاش جمعی و اظهار نظر صائب ارزیابان برنامه‌ای است، بتواند دیدگاه متصدیان و تهیه‌کننده‌های برنامه‌های معارفی رادیو را در مراکز استان‌ها با قالب‌های متفاوت، و پشتوانه‌هایی تحقیقی دو چندان نماید.

مشخصات: صدای مراکز استان‌ها با توجه به تعهدات تولید و پخش سالانه خود هر ساله هزاران ساعت برنامه در قالب‌ها، موضوع‌ها و طبقه‌های مختلف تهیه و پخش می‌کند. در این میان

اداره کل صدای استان‌ها در راستای تحقق اهداف سازمانی و سیاست‌های مصوب آن از سال‌های گذشته اقدام به طراحی و تدوین دستور العمل ارزیابی برنامه‌ها نموده و متعاقب آن کمیته‌های ارزیابی را در مراکز استان‌ها و همچنین در اداره کل صدای استان‌ها (ستاد) تشکیل داده است. این اقدام در سال‌های اخیر، ضمن حمایت و پشتیبانی حوزه معاونت امور مجلس و استان‌ها با قوت و شتاب بیشتری ادامه یافته و با بهره‌مندی از کارشناسان صاحب نظر و آشنا به کار در بخش صدا بسیاری از برنامه‌های صدای مراکز را باز شنوایی و ارزیابی شده است.

گزارش حاضر با عنوان دیدگاه‌های کارشناسی داوران بخش معارفی برنامه‌های رادیویی مراکز استان‌ها حاصل ۱۲۱ جلسه دوساعتی کارشناسان و ارزیابان برنامه است که در طی ۲۴۲ ساعت، موفق به باز شنوایی ۱۷۵ برنامه از نوع ب و ج با موضوع معارفی شده‌اند. در طی این مدت، ارزیابان ۸۰۶۸ ساعت برنامه را باز شنوایی، و نظر خود را در فرم مربوط ثبت نمودند.

جدول شماره یک- تعداد و درصد برنامه‌های ارزیابی شده و جمع مدت آنها بر حسب مرکز استانها

ردیف	مراکز	تعداد برنامه	درصد	جمع مدت برنامه
۱	آبادان	۲	۱.۱	۱۸۰
۲	آذربایجان شرقی	۰	۰	۰
۳	آذربایجان غربی	۵	۲.۸	۲۵۵
۴	اردبیل	۱	۰.۶	۷۰
۵	اصفهان	۶	۳.۴	۲۳۰
۶	ایلام	۶	۳.۴	۲۰۰
۷	بوشهر	۰	۰	۰
۸	چهارمحال بختیاری	۴	۲.۳	۸۰
۹	خراسان رضوی	۱۲	۶.۹	۶۰۰
۱۰	خراسان جنوبی	۰	۰	۰
۱۱	خراسان شمالی	۰	۰	۰
۱۲	خلیج فارس	۶	۳.۴	۲۸۶
۱۳	خوزستان	۹	۵.۳	۵۱۵
۱۴	زنجان	۵	۲.۸	۳۰۵
۱۵	سمنان	۹	۵.۳	۵۷۵
۱۶	فارس	۵	۲.۸	۳۶۰
۱۷	سیستان و بلوچستان	۱۱	۶.۳	۲۲۹
۱۸	قزوین	۲	۱.۱	۹۰
۱۹	قم	۷	۴	۲۸۳
۲۰	کردستان	۵	۲.۸	۲۹۵
۲۱	کرمان	۲۰	۱۱.۵	۶۸۵
۲۲	کرمانشاه	۲	۱.۱	۶۰
۲۳	کهگیلویه و بویراحمد	۳	۱.۷	۲۱۰
۲۴	کیش	۵	۲.۸	۱۵۰
۲۵	گلستان	۳	۱.۷	۱۳۵
۲۶	گیلان	۱۱	۶.۳	۲۹۵
۲۷	لرستان	۵	۲.۸	۲۶۶
۲۸	مازندران	۸	۴.۶	۳۳۳
۲۹	مرکزی	۱۰	۵.۷	۵۳۰
۳۰	مهاباد	۲	۱.۱	۱۲۱
۳۱	همدان	۲	۱.۱	۱۸۰
۳۲	یزد	۹	۵.۳	۵۵۰
	جمع کل	۱۷۵	۱۰۰	۸۰۶۸

بخشی از برنامه‌ها در حیطه برنامه‌های معارفی قرار دارند که با توجه به موضوع و مخاطبان آن از اهمیت خاصی برخوردارند، به خصوص آنکه در ایام و مناسبت‌های ویژه مذهبی این گونه برنامه‌ها در ساعت‌های اوج برای مخاطبان مختلفی پخش می‌شوند. طبق آمار موجود، تعهدات برنامه‌سازی رادیویی سال ۱۳۸۴ مراکز بالغ بر ۱۰۳۶۷۰ ساعت بوده است که ۱۷٪ از کل برنامه‌ها، مربوط به گروه معارف اسلامی بوده است.

- مطابق جدول شماره یک، از میان ۳۲ مرکز صدا و سیما، ۲۸ مرکز با مجموع ۱۷۵ برنامه و جمع کل ۸۰۶۸ ساعت برنامه، توسط کارشناسان مورد ارزیابی قرار گرفته‌اند. در این میان مراکز آذربایجان شرقی، بوشهر، خراسان جنوبی و خراسان شمالی فاقد ارزیابی هستند زیرا برنامه‌های معارفی خود را ارسال نکردند. در میان ۲۸ مرکز دیگر، مرکز کرمان با ۲۰ برنامه (۱۷/۵٪)، مرکز خراسان رضوی با ۱۲ برنامه (۹/۹٪) و مراکز گیلان و سیستان و بلوچستان با ۱۱ برنامه (۳/۳٪) بالاترین تعداد برنامه‌های ارزیابی شده را به خود اختصاص داده‌اند. و در مقابل مرکز اردبیل با یک برنامه (۰/۶٪) و مراکز آبادان، قزوین، کرمانشاه، مهاباد و همدان هر یک با ۲ برنامه (۱/۷٪) کمترین سهم را در ارزیابی برنامه‌های معارفی داشته‌اند.

- از نظر زمان برنامه بر حسب دقیقه مرکز کرمان با ۶۸۵ دقیقه (۲۰ برنامه) بالاترین زمان برنامه‌های ارزیابی شده را به خود اختصاص داده است، و مرکز اردبیل با ۷۰ دقیقه (یک برنامه) کمترین سهم زمان برنامه ارزیابی شده را دارد. ذکر این نکته ضروری است که اختلاف جمع مدت برنامه‌های ارزیابی شده، ناشی از زمان متفاوت برنامه‌هاست. به طوری که مرکز همدان با دو برنامه ۳۰ و ۶۰ دقیقه‌ای در مجموع دارای ۹۰ دقیقه برنامه ارزیابی شده، و مرکز مهاباد با دو برنامه ۶۰ و ۶۱ دقیقه‌ای دارای ۱۲۱ دقیقه برنامه ارزیابی شده است.

- از نظر مدت برنامه‌های ارزیابی شده مراکز، طبق استاندارد پخش، تعداد ۶۹ برنامه معارفی دارای مدت زمان ۳۰ دقیقه است که ۴۰٪ مجموع زمان برنامه را به خود اختصاص داده است و نشان دهنده تمایل برنامه‌سازان و تهیه‌کننده‌ها به ساخت برنامه‌های ۳۰ دقیقه‌ای است. ضمن آنکه دو برنامه ۷۵ دقیقه‌ای، ۱۵ برنامه ۹۰ دقیقه‌ای، هفت برنامه ۱۲۰ دقیقه‌ای و سه برنامه ۱۸۰ دقیقه‌ای بوده‌اند که شامل برنامه‌های منتهی به زمان افطار یا وقت سحر است که بر حسب ضرورت (پخش ادعیه، تلاوت قرآن و نیایش) زمان برنامه را بالا برده است.

- از مجموع ۱۷۵ برنامه، ساختار ۱۶۶ برنامه (۹۵٪) ترکیبی ساده بوده و تنها نه برنامه (۵٪) با ساختار ترکیبی - نمایشی بوده‌اند.

بررسی شاخص‌های محتوایی

- از نظر توجه برنامه‌سازان رادیو معارف به اهداف و سیاست‌ها و افق رسانه، ارزیابان به ۹۹ برنامه (۵۶٪) از مجموع ۱۷۵ برنامه

امتیاز «بالا» داده‌اند و ۶۱ برنامه (۳۵٪) در رده «متوسط» ارزیابی شده اند. ۴٪ در طبقه خیلی بالا و ۱۵٪ در طبقه «پائین» ارزیابی شده‌اند.

- از نظر رعایت ضوابط پخش، ۱۴۰ برنامه (۸۰٪) از مجموع ۱۷۵ برنامه، در طبقه کیفی «متوسط»، ۳۴ برنامه (۲۰٪) در طبقه کیفی «زیاد»؛ ارزیابی شده است که نشان‌دهنده توجه برنامه‌سازان به رعایت ضوابط پخش برنامه‌ها در حد «متوسط» و «زیاد» بوده است. - در مورد میزان توجه تهیه‌کننده‌ها برنامه‌های معارفی به منابع محلی و منطقه‌ای، کارشناسان ارزیاب ۱۱۴ برنامه (۶۵٪) از مجموع ۱۷۵ برنامه را در حد «متوسط» ارزیابی کرده‌اند، پس از آن ۳۳ برنامه (۱۹٪) در طبقه «کم» و ۲۸ برنامه (۱۶٪) در طبقه «زیاد» ارزیابی شده است. از آنجا که توجه به منابع محلی و منطقه‌ای موجب توجه شنونده‌ها محلی به برنامه‌ها می‌شود، از این رو توجه به زبان و گویش محلی، موسیقی مناطق و سوژه‌های استانی در جذب و جلب مخاطبان برنامه تأثیرگذاری زیادی خواهد داشت و جا دارد تهیه‌کننده‌ها محترم برنامه‌های معارفی به این قبیل موارد توجه بیشتری نشان دهند.

- از نظر بهره‌گیری از منابع پژوهشی و تحقیقی در برنامه‌های معارفی، از مجموع ۱۷۵ برنامه، تعداد ۱۲۷ برنامه (۷۳٪) در طبقه «متوسط» ارزیابی شده‌اند. ۴۳ برنامه (۲۴٪) در طبقه «زیاد» و پنج برنامه (۳٪) در طبقه «کم» ارزیابی شده‌اند. توجه به این شاخص از سوی نویسندگان و تهیه‌کننده‌ها موجب می‌شود که اطلاع‌رسانی معارف دینی به مخاطبان از پشتوانه‌های تحقیقی و پژوهشی برخوردار باشد؛ این مهم موجب غنای برنامه و بهره‌مندی مخاطب می‌شود.

- از نظر اعتماد سازی و کسب رضایت مخاطبان، کارشناسان ارزیاب، بیشتر برنامه‌ها را در رده «ضعیف» و «متوسط» ارزیابی نموده‌اند. به طوری که ۷۰ برنامه (۴۰٪) در طبقه «ضعیف» و ۶۶ برنامه (۳۸٪) در طبقه «متوسط» ارزیابی شده است. ۱۴۴ برنامه (۸۳٪) در طبقه «متوسط و پایین‌تر» و فقط ۳۱ برنامه (۱۷٪) در طبقه «خوب» و خیلی خوب» قرار دارند.

این ارقام نشان‌دهنده ضعف در اعتماد سازی و کسب رضایت مخاطبان است. به نظر کارشناسان جهت اعتماد سازی و رضایت مخاطبان در برنامه‌های معارفی باید به غنای محتوای برنامه افزود، سطح اطلاع‌رسانی برنامه را بالا برد و توانایی ارتباط با مخاطب، جهت اثرگذاری را کسب کرد تا اعتمادسازی به وجود آید. به خصوص آنکه طرح ایده‌های نو و بدیع در ساخت برنامه‌های معارفی مخاطبان را دو چندان خواهد کرد.

- همان طور که در نمودار شماره یک مشاهده می‌شود، توجه به اهداف و سیاست‌ها و افق رسانه با (۶۶٪) بالاترین درصد را به خود اختصاص داده است، و توجه به منابع محلی و منطقه‌ای با ۵۰٪ پایین‌ترین درصد را به خود اختصاص داده است. سایر معیارها در اندازه بین ۵۰٪ تا ۶۶٪ قرار دارند. از این رو مقبولیت

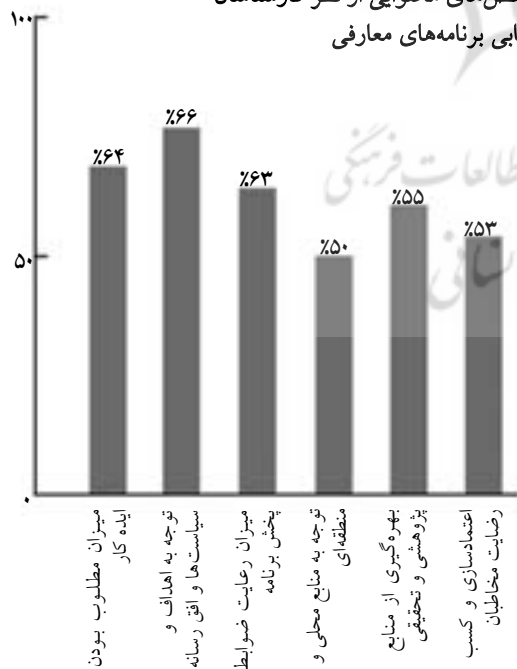
معیار شاخص‌های محتوایی در حد «متوسط رو به بالا» میل دارد که لازم است تهیه‌کننده‌های برنامه‌های معارفی در خصوص بالا بردن سطح محتوایی برنامه‌ها اهتمام بیشتری ورزند.

بررسی شاخص‌های ساختاری و فنی

- در خصوص توجه به آرم و نام برنامه، کارشناسان ارزیاب به ۱۵۳ برنامه (۷۸٪) امتیاز «پایین» داده‌اند و تنها ۲۲ برنامه (۱۲٪) دو امتیاز از سه امتیاز را کسب کرده‌اند. این میزان نشانه کم توجهی تهیه‌کننده‌ها به ساختن آرم و در نظر گرفتن نام برنامه است. بی‌تردید نام‌گذاری مناسب از مهم‌ترین شاخص‌های برنامه است که توجه به آن باید مد نظر تهیه‌کننده‌ها برنامه‌های معارفی باشد. - در زمینه طراحی و تنظیم برنامه و جنبه‌های زیبایی شناختی آن، کارشناسان ۹۳ برنامه (۵۳٪) را در طبقه «متوسط» و سپس ۶۴ برنامه (۳۷٪) را در طبقه «ضعیف» قرار داده‌اند که نشان از ضعف برنامه‌ها در طراحی و تنظیم جنبه‌های زیبایی شناختی آن دارد. در این شاخص تنها ۱۶ برنامه (۹٪) در طبقه «خوب» و «خیلی خوب» ارزیابی شده‌اند.

- از نظر طرز بیان و اجرای برنامه‌های معارفی، تعداد ۵۰ برنامه (۲۹٪) تنها نیمی از امتیازات این شاخص را کسب کرده‌اند. ۴۸ برنامه (۲۸٪) چهار امتیاز و ۲۰ برنامه (۱۱٪) تنها چهار امتیاز را کسب کرده‌اند. امتیازات بالاتر از متوسط نیز ۳۴ برنامه (۱۹٪) بوده است

نمودار شماره یک- درصد مقبولیت شاخص‌های محتوایی از نظر کارشناسان ارزیابی برنامه‌های معارفی

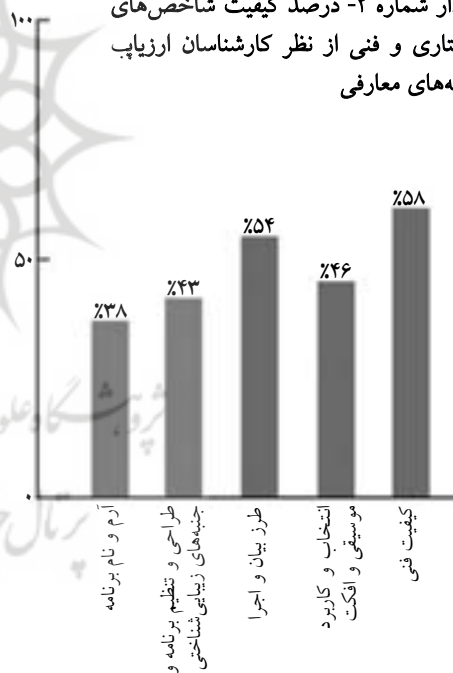

که رقم عمده‌ای به نظر نمی‌رسد. در مجموع ارزیابی کارشناسان در خصوص طرز بیان و اجراء کیفیت برنامه‌ها در حد «متوسط و پایین‌تر» بوده است.

- در خصوص انتخاب و کاربرد موسیقی و افکت در برنامه‌های گروه معارفی، ۶۶ برنامه (۳۸٪) چهار امتیاز از هشت امتیاز را کسب کرده‌اند. ۴۳ برنامه (۲۴٪) امتیازی کمتر از متوسط (سه امتیاز) و ۳۹ برنامه (۲۲٪) امتیازی بیش از متوسط (۵ امتیاز) کسب نموده‌اند. به نظر می‌رسد که تجمع فراوانی‌ها در امتیازات سه، چهار، پنج نیاز به اصل آموزش را دو چندان می‌کند تا تهیه‌کننده‌های محترم با بالابردن توانایی حرفه‌ای خود از اصول برنامه‌سازی (کاربرد موسیقی و افکت) به نحو شایسته‌تری استفاده کنند.

- در مورد کیفیت فنی برنامه‌های معارفی: کارشناسان ۸۰ برنامه (۴۶٪) را در رده «متوسط» ارزیابی کرده‌اند. ۴۹ برنامه (۲۸٪) نیز «ضعیف» ارزیابی شده است. ۲۰ برنامه (۱۱٪) «خیلی ضعیف» ارزیابی شده است و تنها ۲۶ برنامه (۱۵٪) در طبقه خوب و خیلی خوب قرار داده شده‌اند.

نمودار شماره ۲- درصد کیفیت شاخص‌های ساختاری و فنی از نظر کارشناسان ارزیاب برنامه‌های معارفی

- در نمودار شماره دو، درصد کیفیت شاخص‌های ساختاری و فنی برنامه‌ها نشان داده شده است. به طوری که از میان کل برنامه‌های ارزیابی شده تنها ۳۸٪ در شاخص آرم و نام برنامه مطلوبیت لازم را داشته که پایین‌ترین درصد است. بالاترین درصد مربوط به کیفیت فنی با ۵۸٪ است. در مجموع معیارهای شاخص‌های ساختاری و فنی در محدوده «متوسط و پایین‌تر» از

آن قرار دارد که ضعف کاملاً ساختاری و فنی این قبیل برنامه‌ها را نشان می‌دهد.

بررسی نقاط ضعف و قوت عوامل برنامه ساز

تهیه‌کننده‌ها: تهیه‌کننده‌ها ۱۲۰ برنامه (۶۸٪) در طبقه «متوسط» ارزیابی شده‌اند. تهیه‌کننده‌ها ۳۹ برنامه (۲۲٪) «خوب» و ۱۵ برنامه (۹٪) نیز در طبقه «ضعیف» قرار گرفته‌اند. کارشناسان نقاط ضعف تهیه‌کنندگی برنامه‌های معارفی را این موارد بر شمرده‌اند: بی‌توجهی به ویژگی‌های یک آرم متناسب با قالب و ساختار برنامه، فقدان انسجام موضوعی و نامشخص بودن هدف برنامه، بی‌توجهی به منابع محلی و منطقه‌ای، نامناسب بودن انتخاب موسیقی به لحاظ جنس، نوع و ریتم، طولانی بودن موسیقی‌های فاصله‌استفاده نامناسب از توشیح، طولانی بودن صحبت کارشناس، انتخاب نامناسب گوینده (داشتن لحن حزن انگیز) و کم رنگ بودن حضور مخاطبان در برنامه.

نویسنده‌ها: نویسنده‌ها ۱۲۵ برنامه (۱۷٪) در طبقه «متوسط» قرار دارند که بیشترین فراوانی است. ۳۴ برنامه (۱۹٪) «خوب» و ۱۵ برنامه (۹٪) در طبقه «ضعیف» قرار دارند و تنها نویسنده یک برنامه امتیاز «خیلی خوب» را کسب کرده است. از نظر کارشناسان ارزیاب نقاط ضعف نویسندگی برنامه‌های معارفی این موارد بوده است: کلی بودن موضوعات (کلی نویسی)، نامناسب بودن تنظیم رادیویی (ساده و روان بودن مطالب و در نتیجه فقدان ارتباط با مخاطب)، استفاده از تعابیر و ترکیبات نامناسب و اصطلاحات پیچیده، نداشتن ایجاز، شعاری بودن مطالب، فقدان ویرایش و نداشتن پشتوانه تحقیقی و پژوهشی در مطالب.

گزارشگران: از مجموع ۱۷۵ برنامه گروه معارفی، ۸۲ برنامه دارای گزارشگر بوده‌اند که گزارشگران ۷۱ برنامه (۸۷٪) در طبقه «متوسط» ارزیابی شده‌اند. شش برنامه (۷٪) در طبقه «ضعیف» و ۵ برنامه (۶٪) نیز در طبقه «خوب» ارزیابی شده است. نقاط ضعف گزارشگران از نظر کارشناسان ارزیاب این موارد بوده است: اجرای گزارش بدون مقدمه لازم، طرح سؤالات نامناسب و غیر هدفمند بودن آن، کیفیت فنی نامناسب گزارش و فقدان فضا سازی و توصیف موقعیت گزارش.

صدا برداران: از نظر کارشناسان ۱۰۷ برنامه (۶۱٪) دارای صدا برداری «متوسط» و ۵۹ برنامه (۳۴٪) دارای صدا برداری «خوب» بوده‌اند. در میان برنامه‌ها ارزیابی شده تنها هشت برنامه (۵٪) در طبقه «ضعیف» قرار دارند و تنها یک برنامه از نظر صدا برداری در طبقه «خیلی خوب» جا گرفته است. مهم‌ترین نقاط ضعف صدا برداری برنامه‌ها از نظر ارزیابان عبارت بود از: هم سطح نبودن صدای موسیقی و کلام، فیداین و فیداوت نامناسب و تنظیم نامناسب میکروفون.

گوینده‌ها: از نظر کارشناسان گویندگی ۹۱ برنامه (۵۲٪) در طبقه «متوسط»، ۷۶ برنامه (۴۴٪) در طبقه «خوب»، چهار برنامه (۲٪) در

طبقه «ضعیف» و چهار برنامه در طبقه «خیلی خوب» ارزیابی شده‌اند. برخی از نقاط ضعف گوینده‌های برنامه‌ها عبارت بود از: صدای خش دار، اجرای تصنعی، لحن کاذب، رعایت نکردن فن بیان و ناتوانی در بداهه گویی به خصوص در برنامه‌های زنده. در نمودار شماره سه درصد امتیاز عوامل برنامه‌های معارفی در طبقات کیفی نشان داده شده است.

پیشنهادها

- «رادیو قادر است از طریق شناسایی و آموزش اصول اعتقادی و عملی یک دین یا مذهب و سودهی به احساسات، ادراکات و عواطف و انگیزه‌های افراد در راستای آن، احساس تعلق، وابستگی و نزدیکی به دین یا مذهب معین را در انسان پیدا و تقویت کند». از این رو به نظر می‌رسد که مدیران و متصدیان محترم گروه معارف و مناسبت‌های دینی و مذهبی، تولید این گونه برنامه‌ها را ساده نپندارند، بلکه حساسیت‌ها و ظرافت‌های لازم را برای تولید آنها مد نظر قرار دهند.

- «مباحث معارفی در شبکه‌های مختلف، نزدیک به ۹۰٪ کارکرد آموزشی دارند». از این رو تهیه‌کننده، نویسنده، کارشناس، گزارشگر و حتی عوامل فنی برنامه‌های معارفی مانند معلمی هستند که در کلاس جامعه به تدریس اشتغال دارند، لذا لازم است در راستای شغل مقدس خود، و با استفاده از توان تخصصی، این منبع عظیم و تخصصی را به بهترین پیام رادیویی تبدیل نمایند.

- معمولاً در برنامه‌های مناسبتی یا مذهبی و معارفی، گروه طرح و برنامه به دلیل ذهنیت ساده‌انگاری با این قبیل برنامه‌ها تسامح زیادی انجام می‌دهد، به طوری که درخصوص برنامه‌های

مناسبتی، یک هفته مانده به آن مناسبت مجوز ساخت آن را صادر می‌کند. اولاً زمان مناسبت‌های مذهبی کاملاً مشخص است، از این رو گروه طرح و برنامه می‌تواند با برنامه‌ریزی، سه ماه قبل در مورد پذیرش طرح‌های آن مناسبت از سوی تهیه‌کننده‌ها اقدام نماید تا ظرف یک هفته طرح‌های برگزیده جهت تولید به طراح و تهیه‌کننده داده شود. دوم آنکه گروه می‌تواند تهیه‌کننده این قبیل برنامه‌ها را از سه ماه قبل مشخص کند، تا تهیه‌کننده به جمع‌آوری اطلاعات، طراحی، مشخص کردن عوامل و ... ملزوم شود. یعنی از سه ماه قبل دغدغه ساخت برنامه در ذهن تهیه‌کننده باشد. بی‌تردید برنامه‌هایی که به دلیل ضیق وقت و با سرعت و تعجیل تهیه شده نسبت به برنامه‌هایی که با طیب خاطر و تحقیق و آگاهی ساخته شده‌اند کاملاً مشخص است.

- تغییر همیشه به عنوان یک اصل در زندگی بشر موجبات رشد و تعالی او را فراهم کرده است. تغییر در شکل، محتوا و اجرای برنامه‌ها و بیرون آمدن از قالب‌های معمول می‌تواند زمینه‌ساز تحول شود. به همین خاطر لازم است جهت تولید برنامه‌های معارفی از قالب‌های رایج کلیشه‌ای دور شد، و با طراحی و ایده‌پردازی برنامه‌های جدیدی را در چارچوبی نو و جدید ارائه داد. (یادمان باشد سنت‌شکنی آقای قرائتی در برنامه درس‌هایی از قرآن موجب شد تا این برنامه در زمان خود بیننده‌های بسیاری را در سیما داشته باشد). تولید برنامه‌های ویژه ماه رمضان با توجه به طیف گسترده مخاطب، می‌تواند شروعی بر این سنت‌شکنی‌ها باشد.

- برنامه‌های محلی (استانی) می‌تواند شبیه آدم‌های محلی

باشد، همان گونه که افراد محلی

دارای لهجه، نوع پوشش، نوع

رفتار و باورهای ویژه هستند.

برنامه‌های معارفی می‌تواند از

این قاعده پیروی کند، به

طوری که باز شنوایی آن از

سوی داوران یا کارشناسان یا

هر صاحب نظر دیگری، نشان و

رنگ و بوی آن دیار را داشته باشد.

به ویژه آنکه با تنوع عناصر

فرهنگی در کشورمان، قالب-

های نو در برنامه‌سازی و «بومی

محوری» می‌تواند یک اصل در تولید

برنامه‌های معارفی باشد. ضمن

آنکه باید توجه داشت، پرداخت

هنرمندانه به موضوع از اصول اولیه

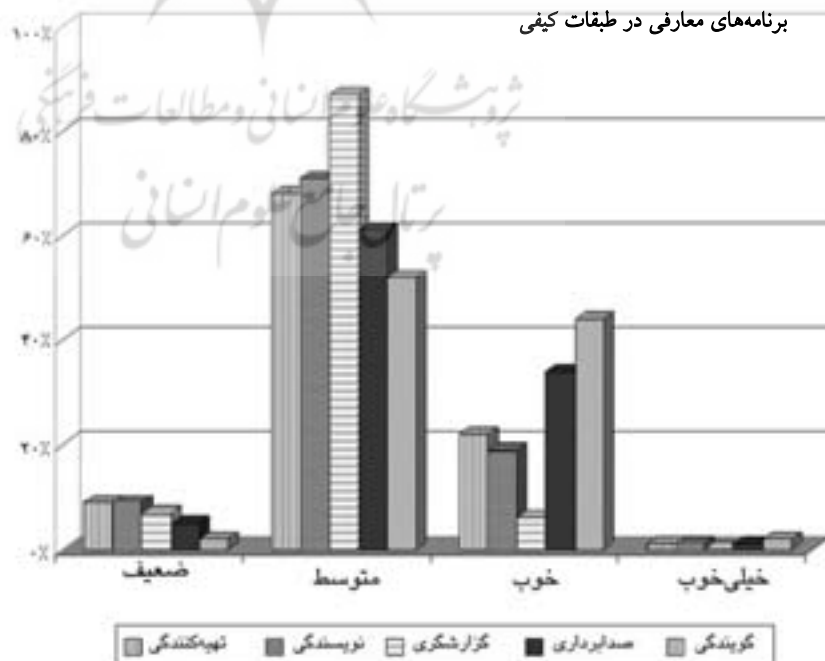
تهیه‌کنندگی است.

- با توجه به آنکه ۹۵٪

برنامه‌های معارفی ارزیابی شده

نمودار شماره ۳- درصد امتیاز عوامل

برنامه‌های معارفی در طبقات کیفی

ترکیبی ساده و تنها ۵٪ ترکیبی نمایش بوده‌اند، استفاده از فرهنگ بومی و محلی در ساخت برنامه‌های معارفی با ساختار ترکیبی نمایشی بی‌تأثیر نیست. از آنجا که اعتقادات و باورهای مذهبی مردم بخشی از فرهنگ بومی را تشکیل می‌دهد، استفاده از آنها - به دور از خرافه - بسیار ثمربخش و در مخاطب تأثیرگذار است. از این رو استفاده از برنامه‌هایی با ساختار ترکیبی نمایشی و استفاده از فرهنگ بومی محلی ضمن تنوع برنامه، به جذب مخاطب بیشتر کمک می‌کند.

- جدول شاخص‌های محتوایی و شاخص‌های ساختاری و فنی با توجه به امتیازاتی که کارشناسان ارزیاب به برنامه اختصاص داده‌اند، مطلوبیت لازم را ندارد. چرا که شاخص‌های محتوایی در حد «متوسط و کمی بالاتر» و شاخص‌های ساختاری و فنی در حد «متوسط و کمی پایین‌تر» ارزیابی شده است. از این رو کارشناسان ارزیاب در مورد هر برنامه معارفی پیشنهادهای اصلاحی در انتهای فرم مربوط ارائه داده‌اند که اهم

این ارقام نشان‌دهنده ضعف در اعتمادسازی و کسب رضایت مخاطبان است. به نظر کارشناسان جهت اعتمادسازی و رضایت مخاطبان در برنامه‌های معارفی باید به غنای محتوای برنامه افزود، سطح اطلاع‌رسانی برنامه را بالا برد و توانایی ارتباط با مخاطب، جهت اثرگذاری را کسب کرد تا اعتمادسازی به وجود آید

آنها با توجه به فراوانی آنها ذکر می‌شود:
آوازه‌های عرفانی و تواشیح و متن باید با هم همخوانی داشته باشد.

گفتارها، تواشیح و آوازاها هر چه کوتاه‌تر باشد به جذابیت برنامه کمک می‌کند.

پرسش و پاسخ مسائل شرعی در برنامه به جذابیت برنامه می‌افزاید.

استفاده از همخوانی باید بر اساس ارتباط معنایی با محتوا ارائه شود، و میزان آن رعایت شود.

تناسب بین متون، اشعار، تواشیح و موسیقی رعایت شود، واز مؤلفه‌های بومی و منطقه‌ای استفاده شود.

لول‌گیری صدا از طرف صدا بردار در ابتدای برنامه حتماً انجام شود تا در طول برنامه هم سطحی بین لول موسیقی و کلام وجود داشته باشد.

استفاده از کارشناسان مجرب و مصاحبه با بزرگان علم و دین به جذابیت برنامه می‌افزاید.

لحن روان و صمیمی، اجرای پر نشاط در برنامه‌های معارفی بسیار ضروری است. متأسفانه بعضاً از صدای حزن انگیز در این گونه برنامه‌ها استفاده می‌شود.

تهیه گزارش از نمازخانه‌های ادارات و مدارس، کارخانه‌ها و... تأثیرگذار است، به خصوص اگر فضا سازی لازم صورت گیرد و گزارشگر بتواند طراوت حال نمازگزاران را منتقل کند.

بهتر است در بخش مسابقه برای ۱۰ ثانیه‌ای که شرکت‌کننده باید پاسخ دهد، از صدای تیک‌تاک ساعت استفاده شود، تا هیجان مسابقه افزایش پیدا کند.

در برنامه‌ها حتماً نشانی و شماره آیات و سوره‌ها اعلام شود، همچنین در هنگام استفاده از روایت و احادیث منبع آنها ذکر شود. ضمناً شایسته است نام قاری قرآن در برنامه آورده شود.

در مورد معیارهای برنامه‌سازی و نقاط قوت و ضعف عوامل برنامه‌ساز، آنچه مهم است شیوه‌های تشویقی مدیران از عوامل برنامه‌ساز است که به آنها انگیزه می‌دهد. از این رو با توجه به امتیازاتی که برنامه «نان و خرما از مرکز خراسان» از نظر عوامل به دست آورده است تشویق مجریان این برنامه موجب تداوم انگیزه این عزیزان در ساخت برنامه‌های دیگر با موضوع معارفی خواهد شد.

منابع:

- کیا، علی اصغر. (۱۳۸۰). رادیو و جامعه تهران. تهران: مکت.

ص ۸۸

- سحر رمضان؛ شب قدر رادیو. (۱۳۸۱). «گفت و گو با دکتر خجسته». مجله رادیو. شماره ۱۳. صفحه ۶۶.

